

Vallfoderkvaliteten viktig för högpresterande tackor

Tackor som utfodras med enbart ensilage behöver ett mycket bra vallfoder i fri tillgång. Foderbordet bör ha gott om plats för att alla djur ska ges tillfälle att fylla sitt behov.

Under två säsonger har fåren vid SLU i Umeå använts för att jämföra tackor som utfodrats enbart med ensilage med tackor som utfodrats med både ensilage och svenskproducerat kraftfoder. Resultat visar att den grupp som enbart fick ensilage behövde vallfoder av mycket hög kvalitet för att klara sitt foderbehov. Det är också viktigt att analysera vallfodret för att rätt bedöma ensilagens kvalitet.

Får är födda till att vara grovfoderomvandlare. De flesta svenska tackor har en genetisk potential att producera minst två lamm, vilket ställer mycket höga krav på grovfodret om det ska kunna täcka hela behovet under högdräktighet och laktation.

Grovfoderkvaliteten avgörande

I försöket ingick varje år drygt 50 korsningstackor med medellamningsdatum 15 mars. Under tiden från nyår till betessläpp den 20 maj fick hälften av tackorna enbart ensilage. Resten fick ensilage plus som mest 50 % kraftfoder, bestående av korn, ärtor och kallpressad

rapskaka. Ensilaget som tackorna fick under det första försöksåret var av bra kvalitet (11,2 MJ, 153 g rp och 452 g NDF/kg ts). Ensilaget under försöksår 2 hade lägre näringsvärde och högre fiberinnehåll (10,9 MJ, 121 g rp och 536 g NDF/kg ts). Grovfodertackorna hade fri tillgång till ensilage från högdräktighet till betessläpp, medan kraftfodergruppen utfodrades enligt beräknat behov.

I tabell 1 ses tackornas medelkonsumtion under veckorna före och efter lamning. Det första året blev det en viss överutfodring av både energi och protein i båda

försöksgrupperna. Efter lamningen år 2 konsumerade tackorna i ensilagegruppen under sitt beräknade behov av såväl energi som protein.

Hullet påverkas mer än vikten

Tackorna hullbedömdes vid flera tillfällen och poäng sattes på en skala där 1 är extremt mager och 5 mycket fet. År 1 var skillnaden mellan de båda foderstrategierna inte signifikant. Man kunde ändå se att det var ensilagetackor med trillingar som magrade mest efter lamningen. Från fyra veckor efter lamningen ökade dock hullet även hos dessa tackor och vid betessläppet hade de inte långt kvar till det hull de hade i början av dräktigheten. År 2 var skillnaden mellan foderstaterna efter lamning statistiskt säker och det var också större skillnad beroende på kullstorlek (figur 1).

Tackorna vägdes också och även här var det skillnad mellan försöksgrupperna år 2. Viktförlusten från två veckor efter lamning till betessläpp var hos ensilagetackorna 134 g/dag medan kraftfodertackorna minskade 40 g/dag. Vikten är dock ett svårare mått att värdera eftersom tackorna är olika stora från början. Tiden från utfodring och fostrens vikt inverkar också.

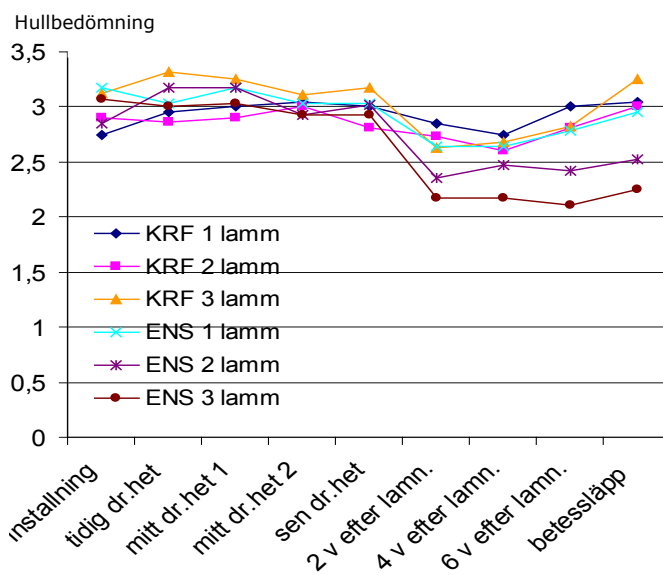
Sjukligheten bland tackorna var i nivå med andra år i besättningen och inte särskilt stor. Båda åren var det många tackor

Tabell 1. Tackornas konsumtion per dag, medeltal för de tre veckorna före lamning respektive de tre första veckorna i storbox efter lamning. ENS = tackor som utfodrats med enbart ensilage, KRF = tackor som fått ensilage och kraftfoder.

	Grupp	År 1				År 2			
		Ensilage kg ts	Kraft- foder kg ts	Energi MJ	Rå- protein g	Ensilage kg ts	Kraft- foder kg ts	Energi MJ	Rå- protein g
Sista 3 v före medel- lamning	ENS	2,6	-	28,9	374	1,9	-	20,1	230
	KRF	1,9	0,5	27,5	365	1,1	0,6	20,5	254
Ca vecka 2-4 efter lamning	ENS	3,3	-	37,2	556	2,1	-	22,9	261
	KRF	2,1	0,9	36,9	540	1,4	1,0	28,5	362

Forts. från föregående sida

som tappade ull på delar av kroppen. År 1, då näringsbehovet borde ha varit tillfredsställt kan tappet ha varit en reaktion på kylan (!). Tackorna klipptes före lamningen och därefter var det en period med stark kyla. Kylchock kan i vissa fall leda till ullavfall. År 2, då tackorna klipptes först efter lamningen, var den troliga orsaken proteinbrist.

Figur 1. Hull, medeltal hos tackor med olika foderstat och kullstorlek, år 2. KRF = tackor som fått ensilage och kraftfoder, ENS = tackor som utfodrats med enbart ensilage.

Lammöverlevnaden påverkas

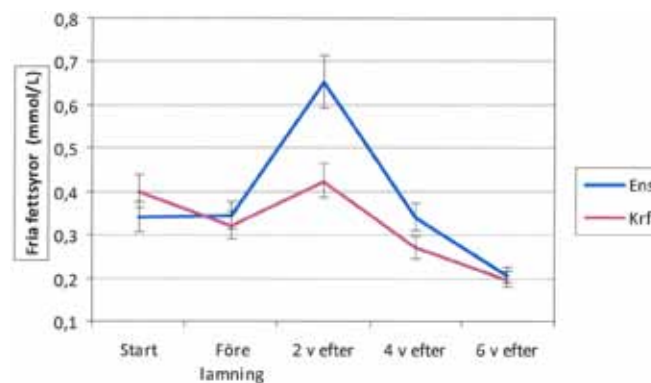
Det första året var det inga tydliga skillnader mellan foderstaterna i lamningsresultat. År 2 föddes 2,50 lamm per tacka, vilket är mer än normalt för besättningen (medel 2002–2007 var 2,11 födda lamm per tacka). Många lamm dog under den första levnadstiden och flera lamm var ovanligt små. Antalet uppfödda lamm per tacka var 1,95 vilket är något under besättningens medel. Dödsfallen drabbade mest ensilagegruppen och tackornas sämre näringsstatus är troligen en del av förklaringen. Det var också många lamm som behövde stödmatas med flaska detta år.

Kullvikten vid födseln skilde inte mellan foderstaterna, men vid sex veckors ålder tenderade kraftfoderkullarna att vara tyngre år 2. Exempelvis var då den totala medelvikten för en trillingkull 38,2 kg i kraftfodergruppen och 33,2 kg i ensilagegruppen.

Blodprov visar vad som händer

För att följa tackornas näringsstatus mer i detalj tog vi blodprov och analyserade dem på urea, som ger en uppfattning om proteintillförseln är tillräcklig, samt på fria fettsyror och ketonkroppar som används för att bedöma energiförsörjningen. Det första året togs prov framförallt före lamningen, eftersom det anses vara då som påfrestningen på ämnesomsättningen hos tackor är som störst. Tackor får oftast problem med ämnesomsättningen

före lamningen liknande dem som kor får under tiden närmast efter kalvningen. Blodanalyserna år 1 visade på en obalans i näringsförsörjningen hos ensilagetackorna två veckor efter lamning, vilket var det sista provtillfället det året. År 2 tog vi därför fler prov efter lamningen. Även det året visade sig skillnaden vara som störst just två veckor efter lamning, se figur 2 där medelvärden av de fria fettsyrorna i blodet visas. Därefter tycks även ensilagetackorna ha justerat sin näringsbalans, troligen bland annat genom att mjölka mindre. En viss ökning av fria fettsyror i blodet efter lamningen är dock helt normal och visar att tackan använder sig av sina fettreserver för att producera mjölk. Kraftfodertackornas blodvärden var bättre och varierade inte lika mycket.

Figur 2. Medelvärden av fria fettsyror i tackornas blod år 2. Ens = tackor som utfodrats med enbart ensilage, Krf = tackor som fått ensilage och kraftfoder. Ens-tackorna hade högre värden två och fyra veckor efter lamning och mjölkade på hullet längre än de i Krf-gruppen.

Viktigt veta vallfodrets värde

Våra resultat visar att en tacka med mer än ett lamm har svårt att klara sin näringsförsörjning med enbart grovfoder. För att klara två eller fler lamm krävs ett ensilage med högt näringsvärde och lågt fiberinnehåll för att möjliggöra en stor konsumtion. För att veta om tackans behov kan täckas av grovfodret måste det analyseras.

Hullbedömning är ett bra verktyg för att följa tackornas näringsstatus. Att följa hullet under hela året ger en god bild av hur foderstat och betessystem fungerar. En viss nedgång i hull just efter lamningen är naturligt. Det är de stora hulltappen, som påverkar hälsa och mjölkproduktion och som tar lång tid att reparera, som måste undvikas.

Projektet har finansierats av Jordbruksverkets medel för utveckling av ekologisk produktion.

Gun Bernes, Institutionen för norrländsk jordbruksvetenskap, SLU, tel: 090-786 87 44, e-post: gun.bernes@njv.slu.se

Lena Stengärde, Institutionen för kliniska vetenskaper, SLU, tel: 018-67 18 50, e-post: lana.stengarde@kv.slu.se

RODKLÖVER
VITKLÖVER
TIMOTEI
RAISVINGEL
RÖDSVINGEL
ÄNGSRÄGRÄS
HYBRIDRÄGRÄS
HUNDAXING
BLANDNINGAR

Ett måste för alla vallodlare, finns nu att beställa

VALLGUIDE 2009/2010

Läs om Grovfoder, Räddes tjuvar, Hykor och sortblandningar.
Våra sorter finns hos din utsädesleverantör och för närmaste återförsäljare ring 0510-48 40 51/52/54. www.scandinavianseed.se

Svenska Vallföreningen höll sitt årsmöte den 28 oktober i Nässjö. Årsmötesseminariet hade rubriken: "Betesdrift och stora vallfodergivor i ekologisk mjölkproduktion" och samlade ca 50 intresserade, mest rådgivare men även ett tiotal lantbrukare.

Seminarieriet var ett samarrangemang med Jordbruksverkets avdelning för Ekologiskt lantbruk. De flesta av slutsatserna från seminariet gäller naturligtvis även vid konventionell produktion.

Erfarenheter från Nya Zeeland

Niels Andresen från Jordbruksverket, som även var en av värdarna för mötet, tillika moderator, inledde med att berätta om sin resa till Nya Zeeland i mars 2009. Syftet var att studera betesdriften som är grundvalen för mjölkproduktionen på ön. Utmärkande är att vallarna är långliggande, vilket medför behov att fortlöpande restaurera dem. Intressanta aspekter är artsammansättning, anläggande av drivgångar samt betesstrategierna. En övergripande målsättning är att genom olika åtgärder få mjölkproduktionskurvan och betesproduktionen att överensstämma för att få en stor mjölkproduktion till så låg kostnad som möjligt. En utförligare reseberättelse finns i Svenska Vallbrev 2009:6.

Intresse för betesdrift viktigt för att lyckas

Om "Bra bete på ekomjölkgårdar" berättade **Margareta Dahlberg** från LG Husdjurstjänst utifrån sin erfarenhet som rådgivare. Kännetecknande för att lyckas med mjölkproduktion baserad på bete är intresse hos lantbrukaren, låga kostnader för betet, att våga prova sig fram samt att ha känsla för betets möjligheter. Det finns inte endast en lyckosam strategi för att lyckas utan nyckeln är sannolikt att planera, utvärdera och anpassa efter omständigheterna. Sålunda finns lantbrukare som lyckas bra med stripbetning likaväl som de som lyckas bra med storfällor. Det är viktigt att våga lita på betet och våga minska på stallfodret.

Jan Bertilsson från SLU redovisade aktuell forskning kring stora vallfodergivor till mjölkkor. En slutsats är att korna kan äta mer vallfoder än vi tror, upp till 16–18 kg ts per dag enligt försök. I ett försök med stora vallfodergivor rör frågeställningarna produktion, foderutnyttjande, fettsyror i mjölken samt avgången av metan. Resultatet för det första försöksåret visar att det för äldre kor inte finns någon signifikant skillnad i mjölkavkastning om man utfodrar vallfodermängder som i en typisk konventionell foderstat jämfört med om man utfodrar med en större vallfodermängd enligt KRAV:s regler. För förstakalvare kan man dock se en mindre avkastning med den vallfoderintensiva KRAV-foderstaten. Vid extremt stor vallfoderandel, 70 % i mellanlaktation, får man tydligt mindre avkastning hos både äldre kor och förstakalvare.

Lita på att betet kan ge mycket mjölk

Från Århus Universitet i Danmark kom **Troels Kristensen** och berättade om danska erfarenheter av stora vallfodergivor och betesdrift i ekologisk mjölkproduktion. De har i försök t.ex. provat att med en och samma fullfoderblandning på stall begränsa tiden för vistelsen på bete och funnit skillnader i kons beteende och mjölkavkastning. Vid endast 4 timmars betesvistelse per dygn betade kon 85 % av tiden jämfört med 64 % av tiden vid 9 timmar på bete. Vid den kortare betestiden ökade intaget av fullfoder men detta kunde inte kompensera för det mindre betesintaget och den väsentligt kortare tiden för vila på bete. Mjölkavkastningen blev 7 % mindre än för gruppen med den längre betestiden. Olika betesstrategier med rotationsbetning kontra storfällor, beläggning i förhållande till betestillväxt och varierande tillskottsutfordring på stall är föremål för studier i Danmark. Slutsatsen är liknande den som Margareta Dahlberg drog, nämligen att man ska våga lita på att betet kan ge en stor mjölkavkastning. Det krävs dock att lantbrukaren är uppmärksam på betets utveckling och på kons beteende.

Anna Carlsson i Svenska Vallföreningens styrelse bedriver ekologisk mjölkproduktion på Skogsgård i Halland och redovisade sina praktiska erfarenheter av mjölkproduktion på bete. Hon menar att bete är en precisionsodling som kräver långsiktig planering och daglig korrigering. För att kunna styra och planera betet använder de sig av små fällor som de släpper korna på efter varje mjölkning. Fällornas storlek anpassas för att bli väl avbetade. Det är viktigare hur betet ser ut efter betningen än före, detta för att kunna hålla ett fräscht och bra bete hela säsongen. Någon eller några gånger under säsongen måste man ändå slå av eller skörda betet. Då är det viktigt att det inte ligger kvar något gammalt gräs som blir unket och minskar kornas vilja att beta ner beståndet. Målet på Skogsgård är att kunna ha 40 % av årsfoderstaten som bete.

Effektiv vallodling

I en slutsummering av seminariet medverkade **Helle Reeder** från LRF Konsult. Hon visade med nyckeltal att ekonomin

Forts. nästa sida

Vinnande vall för varje gård.

Hos oss får du tillgång till ett utbud av vallfröblandningar med unik bredd. Här finns produkten som säkert passar för just din gård. Genom vårt nära samarbete med landets utfodringsexperten kan du alltid förvänta

dig den optimala blandningen utifrån gårdens och besättningens behov.

Vinnande vall för varje gård. Räkna med att vi har ambitionen, kunskapen och erfarenheten.

Begränsad eftersändning

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med nya adressen på baksidan

Posttidning **B**

Avs: Hushållningssällskapet

Box 5007, 514 05 LÅNGHEM

Forts. från föregående sida

kan vara god med ökad vallfoderandel. Samlade bokföringsdata visar att gårdar med små kostnader för inköpt foder har ett bättre ekonomiskt resultat än gårdar med stora kostnader för inköpt foder. Skillnaden kan förklaras av skilda andelar vallfoder i foderstaten. Kostnaden för vallfodret beror till stor del av vallskördens storlek och för att fullt ut få ekonomisk fördel av stora vallfodergivor krävs en effektiv vallodling och vallskördekedja.

Ny beteskalender på gång

Anna Carlsson leder ett utvecklingsarbete med en beteskalender för svenskt bruk. När Svenska Vallförenings styrelse deltog i en

Beslutat på årsmötet

Ett 20-tal medlemmar deltog i Svenska Vallförenings årsmöte som även det hölls i Nässjö.

Föreningens sekreterare Nilla Nilsdotter-Linde gjorde muntlig resumé över de viktigaste händelserna under verksamhetsåret. Läs mera i nästa Vallbrev!

Föreningen redovisade ett negativt ekonomiskt resultat för verksamhetsåret 2008-07-01 – 2009-06-30 på 67 000 kr. Budgeten för innevarande verksamhetsår fastställdes till ett underskott på 40 000 kr. Det finns ett betryggande eget kapital att balansera mot. Medlemsavgiften är oförändrat 300 kr per år varav 80 kr går till respektive lokal vallförening.

Lars Jakobsson, Lillkyrka, omvaldes till ordförande för ytterligare tre år. Thomas Karlberg hade valt att avgå från styrelsen och i hans ställe valdes nuvarande suppleanten Göran Lindgren, Klässbol till ordinarie ledamot för tre år. Som suppleant nyvaldes Kjell Sandahl, Nye, också på tre år. Erik Karlsson, Källmo omvaldes på tre år som suppleant i styrelsen. Till valberedningen nyvaldes Thomas Karlberg, Söderköping efter Lennart Andersson och ny sammankallande är Per-Anders Andersson, Sävsjö. På övriga poster i valberedningen blev det omval och likaledes omvaldes revisorerna.

Lars Jakobsson

Ordförande

God Jul och Gott Nytt År !

tillönskas alla Svenska Vallbrevs läsare!

Redaktionen

studieresa i samband med EGF 2007 i Gent i Belgien väcktes idén att anpassa ett planerings- och utvärderingshjälpmedel för betesdrift som används av bl.a. belgiska lantbrukare till svenska förhållanden. Beteskalendern är en fältjournal där olika insatser och skötselåtgärder antecknas på ett överskådligt sätt. Beteskalendern finns att köpa till självkostnadspris av Svenska Vallföreningen genom Anna Carlsson, tel: 035-550 35. Än så länge håller kalendern på att utvärderas inför senare lansering. Projektet finansieras av Stiftelsen Anders Elofsons Fond på KSLA.

Lars Jakobsson, tel: 070-648 27 22

e-post: lars.jakobsson.lrf.se

Ordförande Svenska Vallföreningen

Nya examensarbeten vid SLU

<http://epsilon.slu.se/>

Effekt på mjölkavkastning hos mjölkkor vid ökad andel bete i foderstaten

Marlene Boström

Trenden av minskad betestid hos mjölkkor kommer att fortsätta p.g.a. ekonomiska och praktiska skäl, menar författaren till denna litteraturstudie. Detta eftersom bete i foderstaten ger en minskad mjölmängd och högproducerande mjölkkor behöver mer tillskottsoder. Foderstater med en stor andel bete kan dock fungera till kor med mindre avkastning, t.ex. kor i medel- och sen laktation.

Minskade andelar kraftfoder i foderstaten under betesperioden – effekt på mjölkavkastning och betesbeteende hos mjölkkor

Karin Alvåsen

Försök med mjölkkor som fick olika andel koncentrat under betesperioden visade att en ökning med 1 kg koncentrat per dag ökade mjölmängden med 0,8 kg. Däremot påverkades inte mjölksammansättningen. Kornas betes- och idisslingstid minskade när de fick mer kraftfoder.

Linda af Geijersstam, tel: 0706-15 67 70

e-post: linda.af.geijersstam@hush.se

SVENSKA VALLBREV kommer ut med sju nummer 2010.

Nr	Manusstopp	Utgivning
1	22 jan	18 feb

Redaktionsgrupp: Nilla Nilsdotter-Linde, ansvarig utgivare,

tel: 018-67 14 31, e-post: Nilla.Nilsdotter@vpe.slu.se

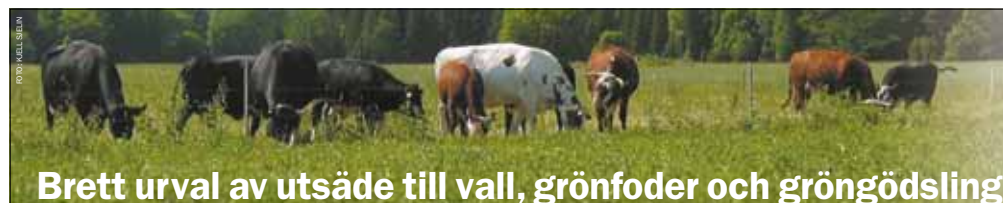
Anita Norén, e-post: anita.noren@lansstyrelsen.se

Red. o layout Irène Persson, Länsstyrelsen Örebro, tel: 019-19 38 19

Vill du bli medlem i Svenska Vallföreningen? Betala 300 kr till pg. 72 27 23-4 eller bg. 108-9705 och ange namn och adress.

ISSN 1653-8064

Brett urval av utsäde till vall, grönfoder och grüngödsling

Rörsvingel – Kora

Blålusen – Luzelle, betestyp

Rödklöver – Titus, skräppa-fri

Rajsvingel – Perun och Hykor

Fodervicker, blålupin, bovete

...med flera arter och sorter

Mogatan 6, 254 64 Helsingborg
tel 042-250 450

Vallförsäljning Gunnar Danielsson
tel 0478-502 40

info@olssonsfro.se

Beställ vår Vallkatalog!